

ΤΟΡΕΥΤΩΝ ΑΓΓΕΙΩΝ ΚΑΛΑΡΡΥΤΙΩΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Ἐν τῇ νεωστῆτι ἑλληνικῇ τέχνῃ ἰδίαν θέσιν ἐπέχουσιν οἱ ἐκ Καλαρρυτῶν τῆς Ἠπείρου χρυσοχόοι, ὧν τὰ ἔργα τοῦτο μὲν κοσμοῦσι διαφόρους ἐκκλησίας τῆς Ἠπείρου, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἐπτανήσου, τοῦτο δὲ συνετέλεσαν οὐκ ὀλίγον εἰς ἐπίδοσιν τῆς χρυσοχοικῆς ἐν Ἑλλάδι πρὸ τῆς ἐπ' ἐσχάτων κατὰ μίμησιν τῆς εὐρωπαϊκῆς τέχνης παρ' ἡμῖν παρατηρουμένης προόδου. Εἶνε δ' οἱ Καλαρρυτιῶται καλλιτέχνηαι ἄξιοι ἰδίου λόγου, καὶ ἴσως μοι δοθῆ ποτε ἀφορμὴ νὰ ἐπιληφθῶ τῆς ἐξιστορήσεως τῶν κατ' αὐτούς, ἐπωφελούμενος τὰς σημειώσεις, ἃς περὶ τοῦ θέματος τούτου κατέλιπεν ὁ ἀείμνηστος ἐμὸς πατήρ, ὅστις ἰδίαν περὶ αὐτῶν παρεσκεύαζε μελέτην.

Ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος ἐπιτραπήτω νὰ παράσχω εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος τὴν εἰκόνα καλλιτεχνήματος καλαρρυτιωτικοῦ, οὗ ἡ ἱστορία συνδέεται πρὸς τὰς τύχας τῆς Ἐπτανήσου ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας.

Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐτσιχογραφήθη ἐκ τοῦ πρωτοτύπου σχεδίου τοῦ ἀγγείου, ἐν μεγάλῳ σχήματι, ἔπερ εὖρον μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ μακαρίτου πατρός μου, εἰς ὃν εἶχε δωρηθῆ ὑπὸ τοῦ ἐν Κερκύρα Βασιλείου Σ Παπαμόσχου. Σημειωτέον δὲ, ὅτι πρέπει νὰ συμπληρώσωμεν τὴν εἰκόνα ἐν μὲν τῷ ἄνω θυρεῷ φανταζόμενοι προστεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου τὴν ἀφιερωτικὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ἀγγείου, προσθέτοντες δὲ καὶ τὰς λαοὺς αὐτοῦ, αἵτινες, λείπουσιν ἐκ τῆς παρατιθεμένης εἰκόνας, εἶνε προχειρῶς καὶ ἀσαφῶς δεδηλωμένοι ἐν τῷ πρωτοτύπῳ σχεδ

δίῳ, ὅπερ ἐδώρησα εἰς τὸ ἐνταῦθα Μουσεῖον τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας.

Ἄλλὰ τίνος ἔργον εἶνε τὸ καλλιτέχνημα τοῦτο καὶ ἐπὶ τίνι εὐκαιρίᾳ ἐποιήθη; Ἐξ οἰκογενειακῶν παραδόσεων κατὰ τὰ μεταδοθέντα μοι ὑπὸ τοῦ πατρὸς γινώσκω, ὅτι τὸ ἀγγεῖον ἐκαλλιτέχνησεν ὁ ἐκ Κα-

λαρρυτῶν Σπυρίδων Παπαμύσχος, περὶ οὗ τὰς ἐξῆς ἐμαθὼν εἰδήσεις παρὰ τοῦ ἐνταῦθα καθηγητοῦ τῶν ἱερῶν μαθημάτων κ. Σπυρ. Παπαγεωργίου καὶ ἄλλων ἐν Κερκύρᾳ διαδιδόντων Ἡπειρωτῶν. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Βασιλείου Παπαμύσχου, διδασχέντος τὴν χρυσοχοικὴν ἐν Καλαρρυταῖς παρὰ τῷ περιωνύμῳ Τσιμούρη. Τῷ δὲ 1821 μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων εἰς τὸ πατριον χωρίον καὶ τὰς ἐν αὐτῷ ἐπελθούσας καταστροφὰς ὁ Βατίλειος Παπαμύσχος μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ ὁμοτέχνων ἀδελφῶν Παπαγεωργίου κατέφυ-

Χρυσοῦν ἀγγεῖον ποιηθὲν ὑπὸ Σπυρίδωνος Παπαμύσχου

γον εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου καὶ εἰσήγαγον τὴν χρυσοχοικὴν τέχνην, ἄγνωστον σχεδὸν οὖσαν. Καὶ οἱ μὲν ἀδελφοὶ Παπαγεωργίου ηὔδοκίμησαν εἰδικώτερον ἀσχοληθέντες περὶ τὴν ἀργυροτεχνίαν καὶ τὴν κατασκευὴν μεγάλων ἀργυρῶν σκευῶν,

Ε.Υ.Δ. Τ.Κ.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ὁ δὲ Παπαμύσχος διέτριψεν ἰδίως περὶ τὴν τορευτικὴν τοῦ χρυσοῦ, ἣν ἐδίδαξε τοὺς τε δύο υἱοὺς Σπυρίδωνα καὶ Νικόλαον καὶ τὸν ὁμοίως ἐξ Ἠπείρου ὀρμώμενον Παναγιώτην Πανδῆν. Κατειργάζοντο δὲ οὗτοι τὸν χρυσὸν οὐχὶ διὰ τύπων, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς χρυσοχοικῆς αὐτῆς (eisello) καὶ τῆς σφύρας. Τοιαῦτα δ' ἔργα τῶν Παπαμύσχων, ἐνώτια, δακτύλια, βραχιόλια, σταυροί, ἱερὰ σκεύη, σώζονται παρὰ τε οἰκογενεαῖς καὶ ἐν διαφοραῖς ἐκκλησίαις τῆς Κερκύρας.

Ὁ δὲ Σπυρίδων Παπαμύσχος ἐγεννήθη ἐν Καλαρρύταις τῷ 1820, ἀπέθανε δ' ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1882. Τὰ δὲ κυριώτατα τῶν γνωστῶν αὐτοῦ ἔργων εἶνε τὰ ἐξῆς· α') ἡ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἐν τῷ κερκυραϊκῷ προαστείῳ τοῦ Ἁγίου Ῥόκκου μεγάλη ἀργυρᾶ εἰκὼν ἡ παριστάνουσα τὴν ἱασην τοῦ τυρλοῦ, τὸ πρῶτον ἐν Κερκύρᾳ θαῦμα τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος· β') ὁ ἐν τῇ κατὰ τὴν Κέρκυραν ἐκκλησίᾳ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Στερεωτῶν ἀργυροῦς πολυέλαιος γ') ὁ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ἐν Πάτραις μέγας ἀργυροῦς πολυέλαιος· καὶ δ') τὸ ἀργυροῦν περίβλημα Εὐαγγελίου ἐκκλησίας τινὸς τῶν περὶ τὸ Μεσολόγγιον χωρίων, οὗ ἡ οἰκογένεια Παπαμύσχου δὲν διέσωσε τὸ ὄνομα.

Τῶν τοιούτων δ' ἐξαιρέτων καλλιτεχνημάτων τοῦ Σπυρίδωνος Παπαμύσχου εἶνε καὶ τὸ χρυσοῦν ἀγγεῖον οὗ παρετέθη ἀνωτέρω ἢ εἰκῶν. Ἐδόθη δὲ τοῦτο ὡς ἀναμνηστικὸν δῶρον τῶν δεσποινῶν τῆς Ἑπτανήσου τελευτῶντος τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1841 εἰς τὴν Λαίδην Δούγλας, τὴν σύζυγον τοῦ Ἀγγλοῦ ἀρμοστοῦ τῶν Ἰονίων νήσων, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκ Κερκύρας εἰς Ἀγγλίαν ἀναχωρήσεως αὐτῆς.

Περὶ δὲ τῆς παραδόσεως τῆς ἱερογραφίας τοῦ δώρου τούτου, εὕρισκομένου ἔτι ἐν κατασκευῇ καθ' ὃν χρόνον ἀνεχώρησεν ἡ Λαΐδη, καὶ τῶν κατὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῆς τὰ ἐξῆς ἀναγινώσκουμεν ἐν τῇ ἐπισήμῳ Ἐφημερίδι τῶν τότε χρόνων.

«Κερκύρα 7 Μαΐου 1841 ἔ. ν.

«Χθὲς τὴν ὥραν μίαν μετὰ μεσημβρίαν, Ἐπιτροπὴ Ἰονίων Κυριῶν, προεδρευομένη παρὰ τῆς Λαίδης Πετριτσοπούλου, καὶ συγκειμενη ἀπὸ τὰς Εὐγενεῖς Κυρίας Βαλαωρίτη, Λαίδην Βιλέττα Χελικιοπούλου, Λαίδην Παγγάδη, Κόμησσαν Δαλλαδέτσιμα, Κούρτσουλα καὶ Μαρίαν Πετριτίνη, ἐπαρουσίασεν εἰς τὴν Λαίδην Δούγλας Προσφώνημα καὶ τὴν ἰχνογραφίαν χρυσοῦ Σκεύους, κατασκευαζομένου ὀλονέν ἀπὸ ἐγγώριον τινὰ τεχνίτην, τὸ ὅποιον αἱ Ἰόνιοι Κυρίαί, διὰ γενικῆς αὐτῶν συνδρομῆς, προσφέρουν εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν Λαίδην τῶρα ὅτε μέλλει νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Νῆσον ταύτην, ὡς τεκμήριον τῆς εὐγνωμοσύνης των διὰ τὰς τοσαύτας πρὸς αὐτὰς εὐπροσηγορίας Τῆς κατὰ τὴν εἰς τὸ Κράτος τοῦτο διαμονὴν τῆς.

«Αἱ ἀρεταὶ αἱ διακοσμοῦσαι τὴν Λαίδην Δούγλας, καὶ οἱ εὐγενεῖς καὶ εὐπροσῆγοροι τρόποι Τῆς, μᾶς τὴν κατέστησαν τὰ μέγιστα προσφιλεῖ, καὶ ἐν ᾧ λυπούμεθα ὡς ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης διὰ τὸ κενὸν τὸ ὅποιον ἡ ἀνχώρησις αὐτῆς τε καὶ τῆς Οἰκογενείας τῆς ἀφίνει μεταξύ ἡμῶν, δὲν δυνάμεθα μὲ βεβαιότητα εἰμὴ νὰ ἐκφράσωμεν τὰς εὐχαριστήσεις μας εἰς τὰς Κυρίας συμπολίτιδάς μας, διότι ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ προσφέρουν εἰς τὴν ἔξοχον ἐκείνην Κυρίαν δεῖγμα εὐγνωμοσύνης.»

«Ἡ Λαίδη Πετριτσοπούλου ἐν τῷ ἐγχειρίζειν εἰς τὴν Λαίδην Δούγλας τὸ ῥηθὲν Προσφώνημα καὶ τὴν ἰχνογραφίαν, ἐξεφράσθη ὡς ἔπεται.

«Μυλαΐδη,

«Ἐπιθυμοῦσαι αἱ Ἰόνιοι Κυρίαί νὰ προσφέρουν τεκμήριον τῆς εὐγνωμοσύνης των, καὶ νὰ συσφίξουν διὰ παντὸς τοὺς πολυτίμους δεσμούς τοὺς ἐνόνοντας τὸ ὄνομά Σας μὲ τὰς γλυκυτέρας ἀνιχνήσεις τούτων τῶν Νήσων μας, ἔδωσαν εἰς ἡμᾶς τὴν εὐάρεστον ἐντολὴν νὰ Σᾶς παρουσιάσωμεν ταύτην τὴν Προσφώνησιν τῶν.»

Ἀπάντησις τῆς Λαίδης Δούγλας.

« Εὐγενεῖς Κυρίαί.

« Σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε Σας αἱ ἴδιαί καὶ νὰ κοινοποιήσητε
 » εἰς ὅλας τὰς Κυρίας τοὺς ἐντολεῖς Σας τὴν ζωηροτέρην καὶ εἰλι-
 » κρινεστέραν ἔκφρασιν τῆς διεγερθείσης πρὸς ἐμὲ εὐγνωμοσύνης
 » ἀπὸ τὰ φιλικὰ καὶ εὐμενῆ αἰσθημάτων τὰ πρὸς ἐμὲ καὶ πρὸς τὴν
 » οἰκογενεῖάν μου με τοσαύτην καλωσύνην ἐξηγηθέντα.

« Πιστεύσατέ με ὅτι ποτὲ δὲν θέλω παύσει τοῦ νὰ ἐνθυμῶμαι
 » τοῦτον, καὶ δικφύρους ἄλλας μάρτυρας τῆς καλοκαγαθίας σας τὴν
 » ὅποιαν ἐδείξατε πρὸς ἐμὲ ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐφθασα ξένη εἰς τούτους
 » τοὺς Τόπους.

« Δὲν μοὶ ἦτο ἀναγκαῖον κανέν ἄλλο δεῖγμα τῶν εὐγενῶν αἰσθη-
 » μάτων σας, μήτε ἄλλο τι ἐχρειάζετο διὰ νὰ διατηρήσῃ εἰς τὴν
 » καρδίαν μου τὴν ἀνάμνησιν τῆς μεταξὺ ὑμῶν διατριβῆς μου, καὶ
 » νὰ μὲ ἐνθυμήσῃ τὸν Τόπον, ἢ εὐτυχία τοῦ ὁποίου θέλει μὲ εἶσθαι
 » πάντοτε προσφιλῆς. Δέχομαι μετ' εὐγνωμοσύνης τὸ Σκεῦος τὸ
 » ὅποῖον μ' ἐκάματε τὴν τιμὴν νὰ μὲ προσφέρετε. Ἐπὶ ζωῆς μου
 » θέλω θεωρεῖ τὸ δῶρον τοῦτο πολυτιμότεον, καὶ ἀφοῦ παύσω
 » τοῦ ζῆν, θέλουν τὸ φυλάττει οἱ ἀπόγονοί μου ὡς κληρονομίαν
 » ἀναποχώριστον ἐκ τῆς οἰκογενείας μας ».

« Τὴν ἐσπέραν τῆς ῥηθείσης ἡμέρας ἡ Αὐτοῦ Ὑψηλότης ὁ Πρόε-
 δρος τῆς Βουλῆς Σὺρ Πέτρος καὶ Λαΐδη Πετριτσοπούλου ἔδωσαν
 χορὸν, ἀφιερωμένον εἰς τὴν Λαΐδην Δούγλας. Ὁ χορὸς αὐτὸς διὰ
 τε τὸ πλῆθος τῶν προσκαλεσμένων καὶ διὰ τὴν φιλοκαλίαν καὶ ἐκ-
 τακτον μεγαλοπρέπειαν τῆς προετοιμασίας ἐστάθη ἐν ἀληθείᾳ ἕνας
 τῶν λαμπροτέρων ἀφ' ὧσους ποτὲ ἐδόθησαν ἐν τῇ Νήσῳ ταύτῃ.

« Οἱ εὐγενεῖς καὶ γλυκεῖς τρόποι τῆς Αὐτοῦ Ὑψηλότητος καὶ
 τῆς Λαίδης Πετριτσοπούλου πρὸς ὅλους ἐν γένει τοὺς καλεσμένους,
 καὶ αἱ πρὸς τοὺς ἰδίους φιλοφρονήσεις τῶν σεβαστῶν ἐκείνων συ-
 ζύγων δὲν ἦσαν βέβαια νέαι εἰς ἡμᾶς, οἵτινες γνωρίζομεν τὴν εὐ-

μένειαν καὶ προσήνειάν των, τῶν ὁποίων πολλάκις ἐλάβομεν ἀποδείξεις.

«Ὁ χορὸς ὡς τὰς τρεῖς τῆς ἀπολούθου αὐγῆς, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν εὐχάριστος καὶ ἡ εὐθυμία τῶν συνδαιτυμόνων ἐπικραίνεται ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν στοχάζομένων τὴν περίστασιν διὰ τὴν ὁποίαν ἐδόθη.

«Καθ' ἣν στιγμὴν οἱ προσκαλεσμένοι ἦσαν συναγμένοι εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν, ὅπου εὕρισκοντο δαψιλῆ καὶ ἐξαίσια γλυκίσμακτα, τὰ ὅποια καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ χοροῦ ἐπροσφέροντο αὐτόθι, ἡ Αὐτοῦ Ὑψηλότης ἀπηύθυνε τοὺς ἐξῆς λόγους, τοὺς ὁποίους ὅλοι ἐνθουσιωδῶς καὶ μετὰ συγκινήσεως ἐδέχθησαν με ζωηρὰς καὶ ἐπανειλημένους ἀνευφημίας.

«Ἐράσμιοι Κυρίκι καὶ εὐγενεῖς Κύριοι.

«Εἶναι αὐθόρμητον, καὶ ὅλοι ἐγκαρδίως, εἶμαι βέβαιος, ἐκτιμῶμεν τὸ αἶσθημα, τὸ ὅποion μᾶς ἐμπνέει ἡ παρουσία τῆς ἐξόχου καὶ ἐναρέτου φιλοξενουμένης μας.

«Διὸ ἀποτείνομαι εἰς μόνην τὴν καρδίαν σας, συγκινημένην ἀπὸ τὴν εὐφρόσυνον συμπάθειαν τῆς περιστάσεως, ἥτις ἐνταῦθα εὐτυχῶς μᾶς ἐνόησε, διὰ νὰ σας ζητήσω νὰ τὴν ἐπευχηθῆτε μακρὰν καὶ πλήρη εὐτυχίαν ἀναποχώριστον πάντοτε ἀπὸ τὴν τρυφερὰν ἀγάπην τῆς ἀρίστης καὶ προσφιλοῦς εἰς ἡμᾶς οἰκογενείας της.

«Καὶ ἡ εὐγλωττος φωνὴ τῆς χήρας καὶ τοῦ ὄρφανου, τὰς ὁποίας ἡ Αὐτὴ τοσοῦτον εὐσεβῶς καὶ ἐπαρηγόρησεν καὶ συνέδραμεν, ὡς εἰσακουσθῆ εὐμενῶς ὡς εἶναι σύνθητες, παρὰ τοῦ Ὑψίστου, διὰ νὰ τὴν ἀξιῶσιν τῆς οὐρανίου ἀμοιβῆς.

Ζήτω Λαίδη Δούγλας¹ ».

Ἐναχώρησις τῆς Λαίδης Δούγλας.

«Χθὲς, 28 τοῦ τρέχοντος μηνὸς περὶ τὰς 11 πρὸ μεσημβρίας, συνῆλθον ἐν ἰδιωτικῷ τῷ τρόπῳ εἰς τὸ καλύτιον τῶν Ἁγίων Μιχαὴλ καὶ Γεωργίου αἱ πρῶται Ἀρχαὶ τοῦ Κράτους, καὶ ὡσαύτως μέγας ἀριθμὸς Κυράδων καὶ Πολιτῶν διὰ νὰ προσφέρουν τὰ σεβασματὰ των εἰς τὴν Λαίδην Δούγλας κατὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ὀρι-

¹ Ἐφημερίς τῶν Ἠνωμένων Κρατῶν τῶν Ἰονίων Νήσων Ἄρ. 541. Ἐν Κερκύρα 26 Ἀπριλίου 1841 ἱ. π. σ. 14 - 15.

στικῆς ἀπομακρύνσεώς της ἐκ τούτου τοῦ Τόπου, ἐν τῷ ὁποίῳ θέλει πάντοτε ἀκούεσθαι τὸ ὄνομά της μὲ σέβης καὶ ἀγάπην, ὡς παντοτεινὴ θέλει διακίμεναι ἢ ἀνάμνησις τῶν παροδαιγματικῶν ἀρετῶν της.

«Συνοδευμένη ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐπερειδομένη παρὰ τοῦ ἐπιφανοῦς συζύγου της, ἐπακουσιάζθη ἡ Λαΐδη Δούγλας ἔχουσα ἤδη τὴν καρδίαν καταθλαμμένην ἀπὸ πρόσφατον οἰκιακὸν δυστύχημα. Ἡ θεὰ τοσούτων ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ὠδήγησεν αὐτῇ ἐν αἰσθημα, μία κοινὴ εὐχὴ, ὠμίλησε τόσον ἰσχυρῶς εἰς τὴν ψυχὴν της ἀξιεράστου δεσποινῆς ὥστε, προσπαθοῦσα εἰς μάτην νὰ προφέρῃ λέξιν τινὰ, ἔδωκεν ἀνεργῆ δείγματα τῆς βραθείας συγκινήσεως τῆς ψυχῆς της.

«Ἐν τῷ μέσῳ τοιούτης παθητικῆς σκηνης, ἥτις δικαίως ἠδύνετο νὰ ὀνομασθῆ ὁ ἀποχωρισμὸς μητρὸς ἐκ τῶν τέκνων της, ἡ Λαΐδη Δούγλας, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὑπὸ μασχάλην ἡ Αὐτοῦ Ἰψηλότης ὁ Ἰππότης Πετριτσόπουλος, περιστοιχουμένη ἀπὸ τὴν ἐκλεκτὴν ἐκείνην συνοδείαν, κατέβη εἰς τὰ κατώγεα δώματα τ' ἄγοντα εἰς τὸν Κήπον, ὅπου τὴν ἐπροσφέρθησαν οἱ τελευταῖοι βαθύτατοι σεβασμοί, ἠνωμένοι μὲ τὰς εὐλογίας καὶ εὐκρινεστέρους ἐπευχῆσεις.

«Μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἡ Μυλαΐδη ἐπέβη εἰς τὸ πυρόσκαφον ἡ Ἰονία, ἀπερχομένη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ συνοδευομένη ἀπὸ τὸν σεβάσιμον υἱὸν της τὸν Αἰδεσιμώτατον Κύριον Φεδερίχον καὶ τὴν θυγατέρα της Κυρίαν Δούγλας, ἐρκαμιωτάτην διὰ τὴν ἔμφυτον ἀγαθότητα τῆς ψυχῆς της καὶ διὰ τοὺς εὐγενεῖς καὶ γλυκεῖς τρόπους της¹».

Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας, τὴν 27 Μαρτίου/8 Ἰουνίου 1841 ἀνεδέχετο τὴν ἀρχὴν τοῦ μεγάλου ἄρμωστοῦ ὁ διάδοχος τοῦ Δούγλας, I. A. Στούαρτ Μακένζι². Ὁ δὲ λόρδος Δούγλας, παρκοῦς τὴν ἀρχὴν, ἀπέπλευσεν ἐκ Κερκύρας ἐπὶ Ἰονίου ἀτμοπλοίου εἰς Ἰταλίαν τῇ 16/28 Ἰουνίου³ μετὰ τοῦ υἱοῦ, λοχαγοῦ Ῥοβέρτου Πέρσου Δούγλας καὶ τοῦ ὑπασπιστοῦ ὑπολοχαγοῦ Forbes.

¹ Ἐφημερίς τῶν ἠνωμένων Κρατῶν τῶν Ἰονίων Νήσων. Ἀριθ. 544. Ἐν Κερκύρῃ 17 Μαΐου 1841 ἔ. π. σ. 14. Ἐν τῷ αὐτῷ φύλλῳ ἀναγγέλλεται ὁ ἐν Ἰταλίᾳ θάνατος τοῦ λοχαγοῦ Ἰακώβου Δούνδας Δούγλας, φονευθέντος ἐν μάχῃ τῇ 25 Φεβρουαρίου. Ἦτο δὲ οὗτος δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ἄρμωστοῦ Δούγλας.

² Ἐφημερίς τῶν ἠνωμένων Κρατῶν τῶν Ἰονίων Νήσων. Ἀρ. 546 τῆς 31 Μαΐου 1851 ἔ. π. σ. 7 καὶ 14.

³ Αὐτῆς. Ἀρ. 517 τῆς 7 Ἰουνίου 1841 ἔ. π. σ. 7.